

**ЦЕНТАР ЗА РАЗВОЈ НА СЕВЕРОИСТОЧЕН
ПЛАНСКИ РЕГИОН - КУМАНОВО**

**„Илинденска“ б.б. 1300 Куманово, п.фах-182, Тел/Факс: 031/424-878,
www.northeastregion.gov.mk e-mail: info@northeastregion.gov.mk**

**Акционен план за 2011 година, за имплементација
на Програмата за развој на СИПР
2009-2014**

Предлог

СОДРЖИНА

1. Вовед	4
2. Стратешки цели, приоритети, мерки и индикатори за спроведување на Програмата за развој на СИПР во 2010	6
3. Надлежна институција за спроведување на мерките на регионалниот развој.....	8
4. Индикативни финансиски табела за висина на трошоците и извори на финансирање на регионалниот развој	9
5. Информирање и комуникација	19
ПРИЛОЗИ	21

Акроними и кратенки

СИПР	Североисточен плански регион
СРСИПР	Совет за развој на Североисточен плански регион
ЦРСИПР	Центар за развој на Североисточен плански регион
ЛММ	Линиски Министерство
БРР	Биро за регионален развој
АФПЗРР	Агенција за финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој
ЕЗ	Европска Заедница
ЕОСТ	Европска организација за слободна трговија
ЕУ	Европска Унија
ССТ	Спогодба за слободна трговија
ДЗС	Државен завод за статистика
БДП	Бруто домашен производ
ИПА	Инструмент за претпристапна помош
ИПАРД	ИПА за рурален развој (ИПА компонента 5)
МЛС	Министерство за локална самоуправа
МЖСПП	Министерство за животна средина и просторно планирање
МЗШВ	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
МВР	Министерство за внатрешни работи
МНР	Министерство за надворешни работи
МТВ	Министерство за транспорт и врски
МТСП	Министерство за труд и социјална политика
МЕ	Министерство за економија
НВО	Невладина организација
МОН	Министерство за образование и наука
МЗЗ	Министерство за здравство
МСП	Мали и средни претпријатија
СВОТ	Анализа на силните страни, слабостите, можностите и заканите
ОН	Обединети Нации
УНДП	Развојна програма на Обединетите Нации
СЦ	Стратешка цел
ПКМ	Паритет на куповната моќ
ЦР	Централен регистар
АВ	Агенција за вработување ЈПП Јавно приватно партнерство
ЈКП	Јавно комунално претпријатие
МСП	Мали и средни претпријатија
ПЛСГ	Правно лице за стопанисување со гас
АПРЗ	Агенција за поддршка и развој на земјоделието
ЦРР	Центар за регионален развој
ЕЛС	Единица на локална самоуправа
БС	Бизнис сектор
АДП	Агенција за државни патишта
ЕЛЕМ	Електрани на Македонија
УЈП	Управа за јавни приходи
БРО	Биро за развој на образованието

1. Вовед

Законот за рамномерен регионален развој ("Службен весник на РМ" број 63/07) заедно со регулативата во неколку други сектори ја сочинуваат основата на идниот развој на РМ, додека Стратегијата за регионален развој на Република Македонија за периодот 2009 - 2019 ("Службен весник на РМ" број 119/09) и Акциониот план за спроведување на Стратегијата за регионален развој за периодот 2010 - 2012 ("Службен весник на РМ" број 62/10) се првите документи кои го сочинуваат планот за интервенции во поддршката на регионалниот развој во РМ.

Врз основа на Програмата за регионален развој на СИПР 2009-2014, овој **предлог - Акционен план** (понатаму во текстот Акционен план) ги претставува приоритетите за регионалниот развој на СИПР во 2011 година.

Целта на овој план е да овозможи транспарентност во претставувањето на развојниот пристап и политика и да ја информира општата јавност во СИПР и пошироко, кои се главните прашања во регионалниот развој на СИПР во 2011 година и да овозможи координирање на активностите на различните заинтересирани страни на централно, регионално и локално ниво за регионалниот развој на СИПР.

Не помалку значајна цел на овој Акционен план е и јакнењето на капацитетите за планирање, промоција и поддршка на регионалниот развој на: **Центарот за развој на СИПР, Советот на СИПР**, како и на **општинските капацитети** поврзани со регионалниот развој.

Во Акциониот план за спроведување на Стратегијата за регионален развој за периодот 2010 - 2012 ("Службен весник на РМ" број 62/10) приоритетните мерки се поделени на две основни групи:

Проектите од првата група на приоритетни мерки ќе имаат можност во првите три години да добијат финансиска поддршка за спроведување и за подготовка на техничка документација. Оваа група на приоритетни мерки опфаќа:

1. Поттикнување на економскиот раст во планските региони (1.1)¹
2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони (1.2)
3. Креирање на конкурентски предности на планските региони (1.5)
4. Подигнување на капацитетите за планирање и реализација на развојот во планските региони (2.7)

Втората група на приоритетни мерки ќе биде фокусирана на финансиска поддршка **на подготовка на проектна документација и проектни апликации**, што значи дека системот ќе поддржи подготовка на предлог-проекти во овие области за да има подготвени проекти за **спроведување во следниот тригодишен период** или во рамките на **другите механизми** кои се на располагање за поддршка на регионалниот развој во Република Македонија. Оваа група на приоритетни мерки опфаќа:

1. Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони (1.6)
2. Заштита на животната средина во планските региони (1.7)
3. Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони (2.2)
4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони (2.4)

¹ Нумерацијата на приоритетните мерки е според Стратегијата за регионален развој на Република Македонија за периодот 2009 - 2019 ("Службен весник на РМ" број 119/09)

Правната рамка за Акциониот план за имплементација на Програмата на СИПР во 2011 година се најдува во Законот за рамномерен регионален развој ("Службен весник на РМ" бр. 63/07) го дефинира Акциониот план како краткорочен оперативен документ, во кој се утврдуваат носителите, финансиски средства и временска динамика за реализација на Проекти. Основата за подготовка на Акциониот план за имплементација на Програмата за развој на СИПР 2009-2014 е утврдена во член 20 од Законот за рамномерен регионален развој, кој предвидува **донесување на едногодишен Акционен план за спроведување на Програмата за развој на планскиот регион од страна на Советот за развој на планскиот регион. Членот 26 од истиот закон предвидува Центарот за развој на планскиот регион да го изработи **предлог-акциониот план** за имплементација на Програмата за развој на планскиот регион.**

Содржина на Акциониот план за имплементација на Програмата за развој на планскиот регион е уредена со Правилникот за Методологијата за изработка на планските документи за регионален развој. ("Службен весник на РМ" бр. 102/09). Членот 24 на оваа Методологија дефинира дека Акциониот план за имплементација на програмата за развој треба да содржи:

- Стратешки цели, приоритети и мерки за спроведување на приоритетите на регионалниот развој;
- Индикатори за следење на спроведувањето на мерките на регионалниот развој;
- Надлежна институција за спроведување на мерките на регионалниот развој;
- Индикативна финансиска табела за висина на трошоците и извори на финансирање на регионалниот развој

Акциониот план на Центарот за развој на СИПР за 2011 година, претставува документ чии појдовни основи се Програмата за развој на СИПР 2009-2014 и Акциониот план на Центарот за развој на СИПР за 2010 година. Истиот е изработен во согласност со Методологијата за изработка на плански документи за регионалниот развој ("Службен весник на РМ" бр. 102/09). Процесот беше координиран од страна на надворешни стручни соработници, а јадрото на тимот кој работеше на подготовка на Акциониот план беше составен од вработените во Центарот за развој на СИПР. Во текот на изработката на Акциониот план за имплементација на програмата за развој на СИПР, беа земени во предвид содржините и приоритетите на релевантните документи на Република Македонија, а во рамките на Акциониот план се целосно поместени приоритетите од Програмата за развој на СИПР 2009-2014 година².

Врз основа на член 13 од Законот за рамномерен регионален развој ("Службен весник на РМ" број 63/07), Акциониот план за имплементација на Програмата за развој на СИПР 2009-2014, за 2012 година, Советот на СИПР треба да го донесе до крајот на третото тримесечие од 2011 година.

² приоритетите од Програмата за развој на СИПР 2009-2014 не се совпаѓаат во целост со приоритетите што се поместени како дел од Акциониот план за спроведување на Стратегијата за регионален развој за периодот 2010 - 2012 ("Службен весник на РМ" број 62/10). Центарот за развој на СИПР смета дека причината за тоа е техничка, со оглед на тоа што поместените приоритети во Акциониот план за спроведување на Стратегијата се дел од работната верзија на Програмата на СИПР 2009-2014, пред да се вметнат коментарите од соодветните министерства. Советот на СИПР од своја страна ја има усвоено Програмата со вклучени забелешки и истата со измените е доставена од страна на Центарот за Развој на СИПР, во дадениот рок, до Советот за Регионален развој на РМ, Министерството за локална самоуправа и до Бирото за регионален развој, со допис бр.03-23/1 од 10.03.2010 година.

2. Стратешки цели, приоритети, мерки и индикатори за спроведување на Програмата за развој на СИПР во 2011

Преобразбата на СИПР од неразвиен и периферен регион во регион со одржлив економски развој, постојан економски раст и конкурентност, регион со надминати социо-економски разлики во развојот на општините во регионот, не може да се постигне без постигнување на **Визијата за стратешки развој на СИПР:**

Социо-економски развиен пограничен регион, со општини кои динамично се развиваат, со висока стапка на економски раст, развиена инфраструктура, чиста животна средина и подобар квалитет на животот.

Врз основа на дефинирана **Визија**, како и **стратешката политика** за регионален развој на СИПР, произлезена од анализата на SWOT факторите - **поддршка на можностите за развој на регионот и надминување на слабите страни** - во **Табелата 1** се дадени стратешките цели за развој на СИПР со соодветните приоритети во периодот 2009-2014 година.

Реализирањето на стратешките цели може да се случи единствено преку партнерство помеѓу сите заинтересирани страни за регионалниот развој, како и со фокусирани активности врз основа на ресурсите во регионот, надворешните инвестиции и привлекувањето на средства од национални и меѓународни програми и фондови. Исто така, Јавно-приватното партнерство треба да биде еден од основните механизми за поврзување на јавниот и приватниот интерес во процесот на социо-економски развој на СИПР.

Акциониот план за имплементација на Програмата за регионален развој на СИПР за 2011 година е претставен преку табеларен приказ кој ги следи стратешките цели на Програмата за регионален развој на СИПР 2009-2014 и дава преглед на **мерките и активностите** кои ги планира Центарот за развој на СИПР за остварување на **стратешките цели** предвидени со Програмата, како и соодветните **индикатори за изведба и изворите на информации за нивна верификација**. Исто така Акциониот план ја содржи и планираната **временска рамка** за имплементација на активностите во текот на 2011 години, како и **индикативните** потребни ресурси и **финансиски средства** за имплементација на активностите, вклучувајќи ги и **можните извори за финансирање** и **носителите** на активностите. Потребните ресурси и финансиски средства, како и изворите на финансирање и одговорните за реализација на активностите кои се вклучени во Акциониот план се само проценка за потребите на планирањето. Вистински потребните ресурси и финансиските средства ќе се одредат во процесот на изработката на проектните апликации и во процесот на изработка на тендерските документации за имплементација на проектите, кога ќе се располага со повеќе информации.

Табела 1

	Стратешки цели	Приоритети
1	Да постигнеме економски раст поголем од економскиот раст на државата во целина	1. Создавање на услови за ставање на постоечките природни и стопански потенцијали на регионот во функција на економскиот развој
		2. Подигнување на капацитетите за планирање и реализација во СИПР
		3. Поттикнување на претприемништвото и развој на МСП
		4. Привлекување на домашни и странски инвеститори
2	Да изградиме современа инфраструктура со меѓународно значење со поддршка од државните и европските фондови	1. Реконструкција и изградба на комунална инфраструктура за водоснабдување
		2. Реконструкција и изградба на патна и железничка инфраструктура
		3. Урбанизирање на поголем дел од регионот и воведување на ГИС
		4. Гасификација на поголемиот дел од регионот
		5. Одржливо искористување на обновливи извори на енергија (ветер, сонце, вода и биомаса)
		6. Одржливо искористување на водените потенцијали во земјоделието, туризмот и руралниот развој
3	Да инвестираме во нашите потомци преку заштитата на животната средина во регионот	1. Воспоставување на функционален систем за интегрирано регионално управување со отпад
		2. Намалување на степенот на загаденост на водите и почвата
		3. Интегрирано управување со шумското богатство
4	Да го развиеме земјоделието во регионот врз база на современи знаења и иновации	1. Унапредување на земјоделството
		2. Унапредување на сточарството
		3. Унапредување на прехранбено-преработувачка индустрија
		4. Одржливо искористување на шумските плодови и лековити растенија
5	Да го подобриме животот во регионот преку искористување на можностите за рурален развој и развој на туризмот	1. Подобрување на квалитетот на живеење во руралните средини
		2. Искористување на природните потенцијали и културно-историското наследство во функција за развој на туризмот и руралниот развој
		3. Создавање на услови за развој на семејни бизниси и занаетчиство
		4. Промовирање на автентичноста и компаративните предности на регионот
6	Да придонесеме кон подобрување на квалитетот на живеење во регионот преку развој на социјалната инфраструктура и услугите	1. Воспоставување на функционален образовен систем
		2. Воспоставување на ефективна и ефикасна јавна администрација
		3. Создавање на услови за достапност на здравствена заштита на сите три нивоа
		4. Имплементирање на социјалната заштита на населението во услови на транзиција

3. Надлежна институција за спроведување на мерките на регионалниот развој

Улогата и одговорностите на различните учесници во процесот на планирање и имплементација на Програмата за развој на СИПР, се дефинирани со Законот за рамномерен регионален развој, каде се дефинирани следните носители на политиката за регионален развој на СИПР: **Владата на Република Македонија; Советот за рамномерен регионален развој на Република Македонија; Министерството за локална самоуправа и Советот за развој на СИПР**, а во планирањето на регионалниот развој и спроведувањето на планските документи за регионален развој учествуваат: **Бирото за регионален развој; Центарот за развој на СИПР и единиците на локална самоуправа** кои ги опфаќа СИПР: **Куманово, Липково, Старо Нагоричане, Ранковце, Кратово и Крива Паланка.**

Советот за развој на СИПР е одговорен за развојната политика на планскиот регион преку креирање на планските документи за развој на регионот, координација на носителите на развојот во регионот, како и промовирање на прекуграничната соработка со региони од други држави.

Центрот за развој на СИПР има улога на оперативно тело чија основна функција е подготовка и реализација на планските документи за развој на СИПР. Центрите за развој за својата работа одговараат на Советите за развој на планските региони.

Единиците на локалната самоуправа: Куманово, Липково, Старо Нагоричане, Ранковце, Кратово и Крива Паланка, заеднички треба да учествуваат во подготовката и имплементацијата на регионалните проекти, а исто така се одговорни за поднесување на барања за финансирање на проекти за развој на подрачја со специфични развојни потреби и развој на селата кои се наоѓаат на нивна територија.

Со цел максимално да се користат расположивите финансиски ресурси за регионален развој, сите надлежни институции за спроведување на мерките за регионален развој треба да остварат висока меѓусебна координација и взаемна соработка при креирањето и реализацијата на проектите од значење за регионот.

Акциониот план за имплементација на Програмата за регионален развој на СИПР за 2010 година ја претставува првата рамка за воспоставување и развој на системот за поддршка на регионалниот развој во СИПР и основа за соработка со **линиските министерства**, донаторите и другите чинители заинтересирани за вклучување во процесот на реализација на стратешките цели предвидени со Програмата за регионален развој на СИПР 2009-2014 година.

4. Индикативни извори на финансирање на регионалниот развој

Согласно Членот 27 од Законот за рамномерен регионален развој ("Службен весник на РМ" бр. 63/07), како извори на финансирање на регионалниот развој се јавуваат:

1. Буџетот на Република Македонија,
2. Буџетите на единиците на локалната самоуправа,
3. Расположивите фондови на ЕУ,
4. Други меѓународни извори,
5. Донации и спонзорства од физички и правни лица и
6. Други средства утврдени со закон.

Во членот 28 од истиот закон се дефинирани следните инструменти за поттикнување на регионалниот развој: капитални влогови; неповратни грантови; финансирање и кофинансирање на подготовка на анализи, студии, плански документи и акциони планови; финансирање на градењето на институционалните капацитети за регионален развој на Република Македонија, како и државна помош во вид на заеми под поволни услови, гаранции за заеми, осигурување на кредити, даночни олеснувања, субвенции и други инструменти, согласно закон.

Со Одлуката за класификација на планските региони според степеност на развиеност за периодот 2008-2012 ("Службен весник на РМ" бр. 162/08) со која планските региони се класифицирани врз основа на Одлуката за поблиски критериуми и индикатори за определување на степенот на развиеност на планските региони ("Службен весник на РМ" бр. 162/08), СИПР е класифициран како најнеразвиен плански регион во однос на другите. Предвидено е **СИПР да добива 16,7% од вкупните расположиви средства кои, на годишно ниво, ќе се издвојат од Буџетот на Република Македонија.**

Владините програми и потпрограми ги рефлектираат активностите на Владата на Република Македонија кои се превземаат за реализација на стратешките приоритети. Овие приоритети се дефинирани и содржани во повеќе документи на Владата на РМ. Средствата за финансирање на владините програми се обезбедуваат од буџетски средства, од донации и од заеми од Светската банка и други меѓународни финансиски институции. Утврдените владини програми се усогласуваат со редовните активности на одделните министерства со давање на приоритет за нивното финансирање. Фискалната политика утврдена во Буџетот за 2011 година, обезбедува имплементација на овие програми, континуитет во реализацијата, како и следење на успешноста во исполнувањето на стратешките приоритети.

4.1. Очекувани макроекономски движења за 2011 година³

Макроекономското сценарио врз основа на кое се направени проекциите за Буџетот на РМ за 2011 година, се базира главно на очекувањата за забрзување на економскиот раст во Европска унија, како најзначаен трговски партнер на Република Македонија. Воедно, растот на македонската економија ќе биде поддржан и од домашните политики и фактори: високиот пораст на капиталните инвестиции треба да даде силна поддршка на индустријата, градежништвото и услугите, додека координираното намалување на каматните стапки на домашното задолжување и зголемената ликвидност на банките се очекува да резултираат во повисок пораст на кредитната активност на банките како еден од генераторите на растот на приватниот сектор. Реалната стапка на раст на извозот на стоки и услуги е проектирана на 10,5%, додека увозот се очекува да расте со 9,5%. Врз тие основи, се очекува реалниот БДП на Република Македонија за 2011 да оствари пораст од 3,5%. Стапката на инфлација во 2011 година се очекува да остане ниска и стабилна и да изнесува до 3%. Растот на

³ http://www.finance.gov.mk/files/Budzet_na_RM_za-2011_god_ZA%20OBJAVUVANJE_13.12.2010.pdf

бројот на вработени се очекува да изнесува 3%, додека стапката на невработеност се проектира да се намали до ниво од околу 30-31%. Во 2011 година реалниот раст на просечната бруто плата се очекува да биде 1,0%. Стабилниот девизен курс ќе се задржи и во 2011 година, во функција на одржување на ценовната стабилност како крајна цел на монетарната политика. Постепеното закрепнување на македонската економија, умерениот раст на официјалните приливи и приватните трансфери, како и одржливиот дефицит на тековната сметка се фактори кои ќе резултираат во постабилна екстерна позиција. Според тоа, девизните резерви ќе се задржат на адекватно ниво за одржување на стабилен девизен курс на денарот, како интермедијарен таргет на монетарната политика.

4.2. Средства од Буџетот на РМ за 2011 за имплементација на проекти од областа на рамномерниот регионален развој

Законот за извршување на Буџетот на РМ за 2011 година во Член 47 предвидува - средствата утврдени во Раздел 191.01 - Министерство за локална самоуправа, Потпрограма ОА-Рамномерен регионален развој, ставка 464 -Разни трансфери да се користат по претходно донесена програма од Владата на Република Македонија, на предлог на Министерството за локална самоуправа, а во Член 48 - средствата утврдени во раздел 280.01 - Биро за регионален развој, Потпрограма ОА - Рамномерен регионален развој, ставка 488 - Капитални дотации до ЕЛС, се користат по претходно донесена Програма од Владата на Република Македонија, на предлог на Бирото за регионален развој.

Целта на оваа потпрограма е промовирање на рамномерниот регионален развој во државата преку намалување на диспаратите во степенот на развиеност помеѓу планските региони. Од вкупно планираните средства за рамномерен регионален развој 70% ќе бидат алоцирани за реализација на проекти за развој на планските региони, 20% за развој на подрачјата со специфични развојни потреби и 10% за развој на селата. Во согласност со Акцискиот план за спроведување на стратегијата (2010-2012), ќе бидат поддржани проекти чија цел е развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони и поттикнување на економскиот раст во планските региони.

Во табелата подолу се дадени Владините програми според Буџетот на РМ за 2011.

Програма	Назив	Општ буџет од централни приходи	Буџет на донации	Буџет на самофинансирачки активности	Буџет на заеми	Вкупно
А	Децентрализација	14,316,684	0	0	0	14,316,684
Б	Мерки за намалување на сиромаштија	202,060	0	0	0	202,060
В	Унапредување на одбраната и безбедноста	142,500	0	0	0	142,500
Г	Јакнење на владеењето на правото	36,475	0	0	124,344	160,819
Д	Економски развој	1,562,048	0	14,500	122,620	1,699,168
И	Реформа на здравството	0	0	0	64,000	64,000
К	Реформа на јавната администрација	555,344	0	200	0	555,544
М	Интеграција во ЕУ	496,798	703,530	0	0	1,200,328

Н	Информациски и комуникациски технологии	606,966	1,367	0	0	603,333
О	Регионален развој	203,591	0	0	0	203,591
С	Унапредување на животната средина	197,198	111,450	0	0	308,648
Т	Инвестиции во образованието	578,642	0	0	100,465	679,107
	Вкупно	18,893,308	816,347	14,700	411,429	20,135,784

Според овие програми во Буџетот на Република Македонија за 2011 година за програмата за Регионален развој (Програма О) се планирани 203.6 милиони денари за поддршка на регионалниот развој, што претставува 1,01% од вкупно алоцираните средства за Владините програми за 2011. Овие средства представуваат само 4,4% од законските 1% за рамномерен регионален развој од проектираниот БДП за 2011 година.

Треба да се напомене дека овие средства се однесуваат за имплементација на проекти поднесени од страна на центрите за регионален развој за 2010 година. Тоа значи дека во 2010 година немаше алоцирано дополнителни средства за проекти за 2011 година и СИПР не можеше да аплицира со проекти за 2011 година според оваа програма, така да средствата одредени во Буџетот на РМ според оваа Програма се за реализација на одобрените проекти поднесени за 2010 година

5. Акционен План за 2011 за имплементација на Програмата за развој на СИПР 2009-2014

Акциониот план за 2011 за имплементација на Програмата за развој на СИПР 2009-2014 се состои од два дела:

Прв дел на Акциониот план за 2011.

Првиот дел од Акциониот план за 2011 година ги содржи проектите и други активности кои ќе бидат финансирани преку МЛС, БРР, сопствено финансирање од страна на Центарот за развој на СИПР, како и учество во проекти финансирани од фондовите на ЕУ или други донатори. Проектите кои се одобрени или се во фаза на одобрување во Акциониот план се наведени со нивните проектни износи.

Одобрените средства за СИПР за реализација на проектите поднесени за 2010 година а кои ќе се реализираат преку центарот за развој на СИПР се во висина од 19.614.560 денари.

Следните проекти се дел од усвоената листа на проекти од страна на Советот на СИПР за имплементација во 2011 година, а финансирани од средствата одобрени за СИПР за проекти во 2010 година:

1. Создавање услови за рурален развој, развој на туризмот и мобилноста во регионот преку изработка на техничка документација за патна инфраструктура - 7.878.000 денари
2. Проектна документација за гасификација на Општините Кратово и Крива Паланка - 5.010.000 денари
3. Изработка на проектна документација за регионално водоснабдување на Општините Липково и Куманово - 6.084.760 денари

4. Јакнење на капацитетите на Советот и Центарот за регионален развој и општинските администрации во Североисточниот плански регион - 641.800 + 300.000 (сопствено учество) = 941.800 денари

Или вкупно СИПР - 19.614.560 (по програмите за регионален развој) + 300.000 (сопствено учество на Центарот) = 19.914.560

Исто така Центарот за развој на СИПР има побарано пренос на доделените средства за Капитални расходи БРР - Проекти 2009 во висина од околу 3.900.000 денари во 2011 година.

Покрај овие средства Центарот за развој на СИПР алоцира уште 7.000.000 денари сопствени средства за реализација на активности дел од овој Акционен план.

Во 2011 Центарот за развој во партнерство со Центарот за развој Литија од Република Словенија во рамките на Програмата **Europ for Citizens** ќе го имплементира проектот **Benefits of the enlargement of the European Union for regional development** во вкупна вредност од 78.810 ЕУР од кои 63.048 ЕУР се кофинансирање од ЕАСЕА, 10.122 ЕУР се кофинансирање од центарот за развој Литија и 5.644 ЕУР кофинансирање од сопствени средства на ЦРР на СИПР.

Распределбата на трошоците за првиот дел на Акциониот план за 2011 според Стратешки цели и приоритети од Програмата за развој на СИПР 2009-2014 е даена во следната табела:

	Приоритет 1	Приоритет 2	Приоритет 3	Приоритет 4	Приоритет 5	Приоритет 6	Вкупно
СЦ 1		1.941.800		3.000.000			4.941.800
СЦ 2	6.084.760	7.878.000		5.010.000			18.972.760
СЦ 3							
СЦ 4							
СЦ 5	200.000	800.000					1.000.000
СЦ 6							
Вкупно							24.914.560

Овој Акционен план е основата за следење на имплементацијата на програмата за развој на СИПР 2009-2014 како и основа за мерење на перформансите на Центарот за развој во реализацијата на проектните активности.

Во Табелите подолу е претставен Првиот дел од Акциониот план за 2011 година за имплементација на Програмата за развој на СИПР 2009-2014:

	МЕРКИ	Индикатори	Одговорни за спроведување на мерките	Трошоци	Извор на Финансирање
СТРАТЕШКА ЦЕЛ 1: Да постигнеме економски раст поголем од економскиот раст на државата во целина				7.941.800	МЛС, БРР, ЦРР
иоритет 1	1. Создавање на услови за ставање на постоечките природни и стопански потенцијали на регионот во функција на економскиот развој	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемување на стапката на вработеност за 10% годишно • Намалување на стапката на невработеност за 10% годишно 		3.000.000	
	1.1 Изработени студии за оптимално користење на природното богатство на регионот во функција на економскиот раст	<ul style="list-style-type: none"> • Изработени до 5 проекти врз база на секоја од студиите на годишно ниво 	Центарот за регионален развој (ЦРР), Единици на Локална Самоуправа (ЕЛС), Бизнес Сектор (БС)	1.500.000	
	1.2 Изработени студии за одредување на приоритетните стопански сектори за развој на регионот	<ul style="list-style-type: none"> • Изработени до 5 проекти врз база на секоја од студиите на годишно ниво 	ЦРР, ЕЛС, БС	1.500.000	
Приоритет 2	2. Подигнување на капацитетите за планирање и реализација во СИПР	<ul style="list-style-type: none"> • До 2014 година, Центарот е способен самостојно да аплицира на сите отворени повици за финансирање на проекти • До 2014 година, Центарот е способен самостојно да управува со реализација на развојни проекти 	ЦРР, ЕЛС, АВ	1.941.800	
	2.1 Подигање на капацитетот на Советот, Центарот за развој на СИПР и на ЕЛС	<ul style="list-style-type: none"> • До 2011 бројот на вработени во ЦРР е пополнет 100% (врз основа на актите за систематизација на работните места) • Број на обуки за вработените во Центрите за развој на планските региони од областа на регионалниот развој и проектниот менаџмент на годишно ниво 	ЦРР, Советот за развој на СИПР, ЕЛС	941.800	МЛС, БРР, И

		<ul style="list-style-type: none"> • До 2011 бројот на вработени во општинските администрации во секторите релевантни за регионалниот развој е пополнет 100% (врз основа на актите за систематизација на работните места) • Број на обуки за СПР и за вработените од општинските администрации и Советите на општините од областа на регионалниот развој на годишно ниво 			
	2.2 Подигнување на јавната свест во СИПР за политиката и значењето на регионален развој	<ul style="list-style-type: none"> • Број на организирани јавни кампањи во регионот на годишно ниво 	ЦРР, ЕЛС	200.000	ЦРР
	2.3 Развивање на прекуграничната и соработката со другите плански региони	<ul style="list-style-type: none"> • Број на поднесени апликации за прекугранична соработка • Број на реализирани проекти 	ЦРР	400.000	ЦРР
	2.4 Вмрежување и размена на искуства со региони од ЕУ	<ul style="list-style-type: none"> • Број на потпишани меморандуми за соработка со региони од ЕУ • Број на остварени средби со региони од ЕУ 	ЦРР	400.000	ЦРР
Приоритет 3	3. Поттикнување на претприемништвото и развој на МСП	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемување на нето порастот на бројот на вработени за 10% годишно • Зголемување на стапката на активност за 5% годишно 	ДЗС	3.000.000	
	4.3 Воспоставени партнерства помеѓу бизнис субјектите во регионот и вон регионот	<ul style="list-style-type: none"> • Број на воспоставени партнерства во СИПР на годишно ниво • Број на заеднички проекти на два или повеќе региони • Број на одобрени прекугранични проекти 	Потпишани Меморандуми, Потпишани Договори за Проектите, ЦРР, ЕЛС, ДЗС,	3.000.000	ИПА прекугранична соработка, ЦРР

	МЕРКИ	Индикатори	Одговорни за спроведување на мерките	Трошоци	Извор на Финансирање
СТРАТЕШКА ЦЕЛ 2: Да изградиме современа инфраструктура со меѓународно значење со поддршка од државните и европските фондови				21.572.760	МЛС, БРР
Приоритет 1	1. Реконструкција и изградба на комунална инфраструктура за водоснабдување	До 2014, 100% од вкупното население е покриено со вода за пиење од јавни водоснабдителни системи	ДЗС, ЕЛС, Јавни Комунални Претпријатија (ЈКП), МТВ	7.234.760	
	1.1 Изработена техничка и проектна документација за системи за водоснабдување во регионот	• Број на изработени технички документации годишно	ЕЛС, КЈП	7.234.760	МЛС, БРР
Приоритет 2	2. Реконструкција и изградба на патна и железничка инфраструктура	• Должина на реконструирана и ново изградена железничка инфраструктура до 2014 • Должина на реконструирани и новоизградени локални, регионални и магистрални патишта (км/год)	ДЗС, МТВ, Агенција за патишта	9.328.000	
	2.1 Изработена техничка и проектна документација за осовременување на постојните и градење на нови локални, регионални и магистрални патишта	• Изработена техничка документација (км/год)	АДП, ЕЛС	9.328.000	МЛС, БРР
Приоритет 4	4. Гасификација на поголемиот дел од регионот	• Зголемување на учеството на гасот во вкупната потрошувачка на енергија за 20% годишно	ДЗС, Правно лице за стопанисување со гас (ПЛСГ), Министерство за економија (МЕ)	5.010.000	
	4.1 Изработена техничка и проектна документација за потребите на гасификацијата	• Број на изготвени технички документи	ЦРР, ЕЛС и МЕ	5.010.000	МЛС, БРР

	МЕРКИ	Индикатори	Одговорни за спроведување на мерките	Трошоци	Извор на Финансирање
СТРАТЕШКА ЦЕЛ 5: Да го подобриме животот во регионот преку искористување на можностите за рурален развој и развој на туризмот				1.650.000	ЦРР
Приоритет 1	1.Подобрување на квалитетот на живеење во руралните средини	<ul style="list-style-type: none"> • Степен на задоволство на населението од услугите во руралните средини • 	ДЗС, АВ, ЕЛС, ЦРР	200.000	
	1.3 Информирано и едуцирано население	<ul style="list-style-type: none"> • Број на обуки на годишно ниво • Зголемување на бројот на учесници на обуките за 20% годишно 	ЦРР, ЕЛС, АВ,	200.000	ЦРР
Приоритет 2	2. Искористување на природните потенцијали и културно-историското наследство во функција за развој на туризмот и руралниот развој	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемување на процентот на финансиски средства за заштита и промовирање на културно историското богатство (% од БДП) на годишно ниво • Обем на инвестиции во туризмот 	ДЗС, МФ, МС	1.450.000	
	2.2 Изработени студии за оптимално користење на природните богатства и културно – историското наследство во функција на развојот на туризмот и руралниот развој	<ul style="list-style-type: none"> • Број на изработени студии и анализи на годишно ниво • Број на одобрени и финансирани проекти на годишно ниво 	ЦРР, ЕЛС	650.000	
	2.4 Туристичко промовирање на природното, културното и историското наследство на регионот	<ul style="list-style-type: none"> • Број на настапи на саеми за туризам годишно • Број на посетители годишно • Развиен и дистрибуиран промотивен туристички материјал годишно 	ЦРР, ЕЛС	800.000	ЦРР

	МЕРКИ	Индикатори	Одговорни за спроведување на мерките	Трошоци	Извор на Финансирање
	СТРАТЕШКА ЦЕЛ 6: Да придонесеме кон подобрување на квалитетот на живеење во регионот преку развој на социјалната инфраструктура и услугите				
Приоритет 4	4. Имплементирање на социјалната заштита на населението во услови на транзиција	<ul style="list-style-type: none"> Подготвена стратегија за потребите од социјални установи врз основа на оценка на потребите на регионот и интересите на приватниот сектор до 2011 	ЦРР, ЕЛС, Резултати од Анкети за мерење на задоволството на граѓаните	650.000	
	4.1 Достапни социјални услуги за населението	<ul style="list-style-type: none"> До 2014 година, 70% од населението во регионот е задоволно од социјалните услуги 	Центар за социјални работи, Министерство за труд и социјална политика	650.000	МЛС, БРР, ЦРР

Втор дел на Акциониот план за 2011.

Проектите кои ќе бидат финансирани со „регионални“ средства од страна на линиските министерства потребно е да бидат дополнително идентификувани, во соработка со соодветните министерства, во рамките на расположливи програми и потпрограми на другите министерства релевантни за регионалниот развој за 2011 година. Од тие причини, а со оглед на немање на претходни информации и историјат за користење на овие средства, овој Акционен план во вториот дел ги посочува сите стратешки цели и приоритети од Програмата за развој на СИПР 2009-2014 како можни области за изработка на Проекти со кои ќе се аплицира за финансирање до соодветните министерства (Прилог).

Центарот за развој ќе го дополни овој Акционен план во склад со добиените информации од министерствата за расположивоста на средствата и можностите за нивно користење во 2011 година.

И оваа година недостатокот од координација и соработка во планирањето и имплементацијата на мерките од страна на линиските министерства, во чии буџети се алоцирани (со предзнак „регионални“) најголемиот дел од средствата за регионален развој, Советот на СИПР и Центарот за развој на СИПР го имаат идентификувано како најголем ризик за спроведување на Програмата за развој на СИПР 2009-2014 и овој Акционен план.

1. Информирање и комуникација

Како и за претходниот акционен план, од клучно значење за имплементацијата на Програмата за развој на СИПР е сите заинтересирани страни да развијат однос на сопственост над Програмата. Во оваа насока активностите за информирање и комуникација на политиката на рамномерен регионален развој во СИПР и општо во РМ се од посебно значење. Овие активности треба да имаат за цел:

- запознавање на пошироката јавност со целите на политиката на рамномерен регионален развој и со целите и приоритетите на Програмата за развој на СИПР 2009-2014;
- сензибилизирањена сите целни групи;
- појаснување на улогите на секоја целна група одделно;
- споделување на информации помеѓу донесувачите на одлуки, заради координирана имплементација на политиката на рамномерен регионален развој, како и
- обезбедување на навремени информации во функција на подготовка на квалитетни проекти.

Центарот за развој на СИПР и Советот на СИПР во зависност од целта на информирањето и комуникацијата ќе мора да соработуваат со различни целни групи. Поаѓајќи од целите на информирањето и комуникацијата, целните групи можат да бидат структурирани во две групи: екстерни и интерни.

Во екстерните целни групи можат да бидат вклучени:

- Граѓаните од СИПР и пошироко, како корисници на услуги,
- Граѓански организации од СИПР и пошироко, како учесници во процесот на утврдување на потребите и приоритетите,
- Бизнис-асоцијации од СИПР и пошироко, како учесници во процесот на утврдување на потребите и приоритетите,
- Медиуми од СИПР и пошироко, како канали за информирање и комуникација,
- Донатори.

Во интерните целни групи може да се препознаат:

- Членовите на Советот за рамномерен регионален развој на РМ, (надлежни министри и градоначалници, претседатели на Советите на планските региони)
- Членовите на Советите на СИПР и другите плански региони (85 градоначалници)
- Претседателите на Советите на ЕЛС од СИПР и од другите плански региони,
- Државни службеници на централно ниво (раководни државни службеници во министерствата кои што работат на имплементирање на програми од регионално значење,
- Државни службеници на локално ниво (државните службеници во секторите за локален развој),
- Другите Центри за развој на планските региони.

За информирање и комуникација на целните групи, основни канали за комуникација кои ќе ги користат Советот на СИПР и Центарот за развој на СИПР се електронските и печатените медиуми, интернет, печатени информативни материјали, организирани форуми, промотивни настани и сл. Овој начин на информирање и комуникација најголем ефект ќе произведе преку реализација на серија на различни активности организирани од страна на носителите на политиката на рамномерен регионален развој, коишто ќе бидат насочени кон една или повеќе целни групи.

Не помалку значајно е следењето на имплементацијата на Програмата за развој на СИПР. Следењето има за цел да обезбеди соодветна динамика на реализација на активностите кои што треба да доведат до:

- подобро разбирање на политиката на рамномерен регионален развој во СИПР,
- напредок во однос на градењето свест за придобивките од политиката на рамномерен регионален развој во СИПР

Следењето ќе се врши преку анализа на печатените и електронските медиуми, преку интерактивноста на веб-страниците на МЛС, Бирото и на Центрот за развој на СИПР, преку многубојните активности (седници на Советот на СИПР, форуми со бизнис-секторот, со граѓанскиот сектор, организирани информативни денови, прес конференции и сл.), преку извештаите за реализација на Програмите за развој на СИПР, што ги подготвува Центарот за развој на СИПР како и преку извештаите за прелиминарно, тековно и завршно оценување на проектите за регионален развој.

ПРИЛОЗИ

ПРИЛОГ 1

	МЕРКИ	Индикатори	Одговорни за спроведување на мерките	Трошоци	Извор на Финансирање
СТРАТЕШКА ЦЕЛ 1: Да постигнеме економски раст поголем од економскиот раст на државата во целина					
Приоритет 1	1. Создавање на услови за ставање на постоечките природни и стопански потенцијали на регионот во функција на економскиот развој	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемување на стапката на вработеност за 10% годишно • Намалување на стапката на невработеност за 10% годишно 			
	1.1 Изработени студии за оптимално користење на природното богатство на регионот во функција на економскиот раст	<ul style="list-style-type: none"> • Изработени до 5 проекти врз база на секоја од студиите на годишно ниво 	Центарот за регионален развој (ЦРР), Единици на Локална Самоуправа (ЕЛС), Бизнес Сектор (БС)		
	1.2 Изработени студии за одредување на приоритетните стопански сектори за развој на регионот	<ul style="list-style-type: none"> • Изработени до 5 проекти врз база на секоја од студиите на годишно ниво 	ЦРР, ЕЛС, БС		
	1.3 Изработена потребната урбанистичка и техничка документација за развој на регионот	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемување за 10% годишно на покриеноста на просторот и населените места во СИПР со планска документација 	ЕЛС		
	1.4 Уредени индустриски зони	<ul style="list-style-type: none"> • До 2014 година изградени се 3 нови индустриски зони во кои работат 90 МСП 	ЕЛС, Централен регистар (ЦР), Агенција за вработување (АВ)		
	1.5 Изградени технолошки паркови, бизнис инкубатори, деловни мрежи и ИТ кластери	<ul style="list-style-type: none"> • До 2014 година изградени се 3 нови технолошки паркови и 3 бизнис инкубатори 	ЕЛС, ЦРР, ЦР, АВ		
	1.6 Воведени меѓународни страндарди од страна на МСП	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемување на бројот на сертификати за воведени меѓународни стандарди за 20%/годишно од страна на МСП 	БС		
	1.7 Зголемена стапка на конкурентна работна сила на пазарот на трудот и на конкурентни претприемачи	<ul style="list-style-type: none"> • Реализирани 50 обуки годишно за преквалификација и доквалификација на 	АВ, НВО, ЕЛС, ЦРР		

ПРИЛОГ 1

		<p>невработените лица во СИПР</p> <ul style="list-style-type: none"> • Реализирани 20 обуки годишно за претприемачи 			
Приоритет 2	2. Подигнување на капацитетите за планирање и реализација во СИПР	<ul style="list-style-type: none"> • До 2014 година, Центарот е способен самостојно да аплицира на сите отворени повици за финансирање на проекти • До 2014 година, Центарот е способен самостојно да управува со реализација на развојни проекти 	ЦРР, ЕЛС, АВ		
	2.1 Подигање на капацитетот на Советот, Центарот за развој на СИПР и на ЕЛС	<ul style="list-style-type: none"> • До 2011 бројот на вработени во ЦРР е пополнет 100% (врз основа на актите за систематизација на работните места) • Број на обуки за вработените во Центрите за развој на планските региони од областа на регионалниот развој и проектниот менаџмент на годишно ниво • До 2011 бројот на вработени во општинските администрации во секторите релевантни за регионалниот развој е пополнет 100% (врз основа на актите за систематизација на работните места) • Број на обуки за СПР и за вработените од општинските администрации и Советите на општините од областа на регионалниот развој на годишно ниво 	ЦРР, Советот за развој на СИПР, ЕЛС		
	2.2 Подигнување на јавната свест во СИПР за политиката и значењето на регионален развој	<ul style="list-style-type: none"> • Број на организирани јавни кампањи во регионот на годишно ниво 	ЦРР, ЕЛС		

ПРИЛОГ 1

	2.3 Развивање на прекуграничната и соработката со другите плански региони	<ul style="list-style-type: none"> • Број на поднесени апликации за прекугранична соработка • Број на реализирани проекти 	ЦРР		
	2.4 Вмрежување и размена на искуства со региони од ЕУ	<ul style="list-style-type: none"> • Број на потпишани меморандуми за соработка со региони од ЕУ • Број на остварени средби со региони од ЕУ 	ЦРР		
Приоритет 3	3. Поттикнување на претприемништвото и развој на МСП	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемување на нето порастот на бројот на вработени за 10% годишно • Зголемување на стапката на активност за 5% годишно 	ДЗС		
	3.1 Зголемен број на МСП кои користат нови технологии во производниот процес	<ul style="list-style-type: none"> • Обем на годишни инвестиции во високо-технолошки индустрии 	ДЗС		
	3.2 Поддршка на истражувањата за технолошки развој и иновации и нивната примена, како и поврзувањето на академските истражувачки институции со стопанството	<ul style="list-style-type: none"> • Средства за финансирање на истражувањата и развојот (% од БДП) на годишно ниво • Број на кластери • Зголемување на бројот на стипендирани млади таленти за 20% годишно • До 2014 отворени 3 функционални „центри на извонредност“ 	ДЗС		
	3.3 Развиени и имплементирани модели на системот на доживотно учење	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемување за 10% на опфатот на населението во СИПР (% од вкупното население) со доживотното учење 	АВ, ЦРР ЦРР,		
	3.4 Формиран регионален фонд за поддршка на МСП	<ul style="list-style-type: none"> • До 2014 формиран регионален фонд за поддршка на инвестициите 	ЕЛС, ЦР		
	3.5 Отворени регионален и 6 локални бизнис центри	<ul style="list-style-type: none"> • До 2012 отворен е регионален бизнис центар (РБЦ), (партнер на АППРМ) и 6 локални бизнис центри • До 2014, поддржани се 30 МСП за развој на проекти 	ЦР, ЦРР, РБЦ		

ПРИЛОГ 1

<p>Приоритет 4</p>	<p>4. Привлекување на домашни и странски инвеститори</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемување на обемот на домашни инвестиции во СИПР за 15 % годишно • Зголемување на обемот на странски инвестиции во СИПР за 15 % годишно 	<p>ДЗС</p>		
	<p>4.1 Имплементирана позитивна развојна и даночна регионална и локална политика</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемен обем на нови домашни и странски инвестиции во СИПР за 15% годишно 	<p>ДЗС</p>		
	<p>4.2 Имплементирани модели за користење на странски искуства и практики за привлекување на странски инвестиции</p>	<ul style="list-style-type: none"> • До 2014 година имплементирани се 30 проекти за промоција на потенцијалите во регионот и бројот на нови МСП е зголемен за 20% 	<p>Извештаи од имплементирани програми на општините</p>		
	<p>4.3 Воспоставени партнерства помеѓу бизнис субјектите во регионот и вон регионот</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Број на воспоставени партнерства во СИПР на годишно ниво • Број на заеднички проекти на два или повеќе региони • Број на одобрени прекугранични проекти 	<p>Потпишани Меморандуми, Потпишани Договори за Проектите, ЦРР, ЕЛС, ДЗС,</p>		
	<p>4.4 Креирани модели и воспоставени ЈПП</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Типови и број на ЈПП склучени во СИПР на годишно ниво 	<p>Потпишани договори за ЈПП, ЕЛС, ДЗС</p>		

ПРИЛОГ 1

	МЕРКИ	Индикатори	Одговорни за спроведување на мерките	Трошоци	Извор на Финансирање
СТРАТЕШКА ЦЕЛ 2: Да изградиме современа инфраструктура со меѓународно значење со поддршка од државните и европските фондови					
Приоритет 1	1. Реконструкција и изградба на комунална инфраструктура за водоснабдување	До 2014, 100% од вкупното население е покриено со вода за пиење од јавни водоснабдителни системи	ДЗС, ЕЛС, Јавни Комунални Претпријатија (ЈКП), МТВ		
	1.1 Изработена техничка и проектна документација за системи за водоснабдување во регионот	• Број на изработени технички документации годишно	ЕЛС, КЈП		
	1.2 Изградени и реконструирани системи за водоснабдување во регионот	• Изградена нова и реконструирана постојна водоводна мрежа годишно (км) • Број на нови приклучоци годишно	ЕЛС, КЈП, МТВ		
Приоритет 2	2. Реконструкција и изградба на патна и железничка инфраструктура	• Должина на реконструирана и ново изградена железничка инфраструктура до 2014 • Должина на реконструирани и новоизградени локални, регионални и магистрални патишта (км/год)	ДЗС, МТВ, Агенција за патишта		
	2.1 Изработена техничка и проектна документација за осовременување на постојните и градење на нови локални, регионални и магистрални патишта	• Изработена техничка документација (км/год)	АДП, ЕЛС		
	2.2 Осовременување на постојните и градење на нови локални, регионални и магистрални патишта	• Должина на реконструирани и ново изградени патишта (км/год)	ЕЛС, АДП		
	2.3 Железничко поврзување со Бугарија	• Должина на реконструирани железнички пруги во км/год • Должина на новоизградени железнички пруги во км/год	ЈП МЖ		
	2.4 Изработена техничка и проектна документација за железничка линија Куманово - Дељадровце	• Изработена техничка документација	МТВ, ЈП МЖ		
	2.5 Градежни зафати за реконструкција на железничка линија Куманово - Дељадровце	• Должина на реконструирана железничка пруга (км)	МТВ, ЈП МЖ		
Приоритет 3	3. Урбанизирање на поголем дел од регионот и воведување на ГИС	• 100% покриеност на просторот и населените места со планска документација до 2014	ЕЛС, ДЗС, Министерст транспорт и		

ПРИЛОГ 1

		<ul style="list-style-type: none"> • Степен на реализација на планските решенија од 60% до 2014 	врски (МТВ)		
	3.1 Изготвени и ажурирани просторни планови (ГУП, ДУП, и друга урбанистичка документација)	<ul style="list-style-type: none"> • Број на изготвени и ажурирани просторни планови • Степен на реализација на просторните планови 	ЕЛС МТВ		
	3.2 Легализирани дивоградби	<ul style="list-style-type: none"> • Број на легализирани дивоградби 	ЕЛС		
Приоритет 4	4. Гасификација на поголемиот дел од регионот	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемување на учеството на гасот во вкупната потрошувачка на енергија за 20% годишно 	ДЗС, Правно лице за стопанисување со гас (ПЛСГ), Министерство за економија (МЕ)		
	4.1 Изработена техничка и проектна документација за потребите на гасификацијата	<ul style="list-style-type: none"> • Број на изготвени технички документи 	ЦРР, ЕЛС и МЕ		
	4.2 Гасифицирани индустриски објекти	<ul style="list-style-type: none"> • Број на приклучени индустриски објекти на гасоводната мрежа • Учеството на гасот во вкупната потрошувачка на енергија 	ПЛСГ		
	4.3 Гасифицирани јавни објекти	<ul style="list-style-type: none"> • Број на приклучени јавни објекти на гасоводната мрежа • Потрошен гас во м³/год 	ПЛСГ		
	4.4 Гасифицирани домаќинства	<ul style="list-style-type: none"> • Број на приклучени домаќинства на гасоводната мрежа • Потрошен гас во м³/год 	ПЛСГ		
Приоритет 5	5. Одржливо искористување на обновливи извори на енергија (ветер, сонце, вода и биомаса)	<ul style="list-style-type: none"> • Произведена енергија МВ/час за 5 години 	ЕЛЕМ, МЕ, ДЗС		
	5.1 Изработени проектни документации, апликации и технички документации за користење на обновливи извори на енергија (ветер, сонце, вода и биомаса)	<ul style="list-style-type: none"> • Број на изработени документи 	ЦРР, ЕЛС, МЕ, ЕЛЕМ		
	5.2 Изградени енергетски објекти за користење на обновливи извори на енергија (ветер, сонце, вода и биомаса)	<ul style="list-style-type: none"> • Број на изградени енергетски објекти • Учество на електричната енергија од обновливи извори во вкупната потрошувачка на електрична енергија /на енергија во регионот 	ДЗС, МЕ, ЕЛС ЕЛЕМ		

ПРИЛОГ 1

	5.3 Произведена ефтина електрична енергија	<ul style="list-style-type: none"> • Број на изградени енергетски објекти • Производство на електрична енергија МВ/год 	ДЗС, МЕ ЕЛЕМ		
Приоритет 6	6. Одржливо искористување на водените потенцијали во земјоделието, туризмот и руралниот развој	<ul style="list-style-type: none"> • Зафатени м³ на воден потенцијал 	ДЗС, Корисници		
	6.1 Изработена проектна и техничка документација за реконструкција на постојните и изградба на нови акумулации за водоснабдување и наводнување	<ul style="list-style-type: none"> • Број на добиени водостопански согласности • Број на добиени одобренија за градба 	Управа за водостопанство, МТВ, МЖСПП, ЕЛС		
	6.2 Реконструкција и изградба на нови акумулации за водоснабдување и наводнување	<ul style="list-style-type: none"> • Број на реконструирани и изградени акумулации • Акумулирано количество вода м3/год 	Управа за водостопанство, МТВ, МЖСПП, ЕЛС		
	6.3 Зголемено земјоделското производство	<ul style="list-style-type: none"> • Раст на земјоделското производство на годишно ниво • Зголемен обем на извоз на земјоделски приизводи на годишно ниво за 10% 	ДЗС; Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ)		
	6.4 Изработена проектна и техничка документација за осовременување на постојната и изградба на нова инфраструктура за пристап до и развој на туристичките дестинации во регионот	<ul style="list-style-type: none"> • Број на изработени документи 	ЕЛС, МТВ, МЕ		
	6.5 Осовременување на постојната и изградба на нова инфраструктура за пристап до и развој на туристичките дестинации во регионот	<ul style="list-style-type: none"> • Реализирани инвестициски зафати годишно • Број на посетители на туристичките дестинации • Број на остварени ноќевања 	ЕЛС, ДЗС, МЕ		

	МЕРКИ	Индикатори	Одговорни за спроведување на мерките	Трошоци	Извор на Финансирање
	СТРАТЕШКА ЦЕЛ 3: Да инвестираме во нашите потомци преку заштитата на животната средина во регионот				
Приоритет 1	1. Воспоставување на функционален систем за интегрирано регионално управување со отпад	<ul style="list-style-type: none"> • Едукацирано населението за системите за управување со отпадот; • Воведена основа за примарна селекција на отпадот, • Покриеност со услугата собирање, одведување и третирање на отпадот од домаќинствата и индустријата во градските и руралните средини до • 80%, до крајот на 2014 • Намален број на нелегални депонии • Отпочнати активности за изградба на регионална депонија. 	<p>Надлежен оператор со отпад,</p> <p>Министерство за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), ЕЛС</p>		
	1.1 Изработени локлани планови и програми за управување со отпад	<ul style="list-style-type: none"> • Број на изработени локални планови и годишни програми 	ЕЛС, МЖСПП		
	1.2 Изработени потребни планови , студии, анализи, техничка документација и проектни апликации за изградба на регионална депонија и друга потребна инфраструктура	<ul style="list-style-type: none"> • До 2014 година 100% од населените места во СИПР се покриени со соодветна техничка документација (основни проекти) • Број на проекти за заштита на животната средина 	ЕЛС, МЖСПП, МЈП ЕКО-ЗОНА		
	1.3 Намален комунален отпад преку селектирање и реупотреба	<ul style="list-style-type: none"> • Намалена количина на комунален отпад за 30% до 2014 	Правен субјект за собирање на комунален отпад ЕЛС, МЖСПП		

ПРИЛОГ 1

	1.4 Рационална искористеност на отпадот како секундарна суровина	<ul style="list-style-type: none"> • Рециклирано количество на секундарни суровини до 2014 вкупно 40% од целокупниот отпад 	Правен субјект за собирање на комунален отпад ЕЛС, МЖСПП		
	1.5 Изградена регионална депонија	<ul style="list-style-type: none"> • До 2014 година изградена 1 регионална депонија и претоварни станици 	ЕЛС, МЖСПП, МЈП ЕКО-ЗОНА		
Приоритет 2	2. Намалување на степенот на загаденост на водите и почвата	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемен број на приклучени домаќинства и други субјекти на канализационата мрежа за 30% до крајот на 2014 • До 2014, 80% од отпадната вода се пречистува • Подобен квалитет на површинските и подземните води • Рекултивирана почва (во Ха) 	ЕЛС, Правните субјекти надлежен за одведување, собирање и третман на отпадните води, МЖСПП, МЗШВ Соодветни лаборатории		
	2.1 Изработени се потребни студии, анализи, техничка документација и проектни апликации за изградба на канализациони мрежи, колектори и пречистителни станици	<ul style="list-style-type: none"> • До 2014 година 100% од населените места во СИПР се покриени со соодветна техничка документација (основни проекти) за одведување, собирање и третман на отпадните води • Број на проекти за заштита на животната средина 	ЕЛС, ЦРР, МЖСПП		
	2.2 Изградени системи за одведување, собирање и пречистување на отпадните води	<ul style="list-style-type: none"> • До 2014 година во 80% од населените места се изградени канализациони мрежи • До 2014 година изградени се 5 пречистителни станици 	ЕЛС, МЖСПП,		
	2.3 Заштита на биолошката разновидност	<ul style="list-style-type: none"> • Спроведени мерки на заштита на 20% од карактеристичните видови и живеалишта до 2014 	МЖСПП, Научни институции, Ловечки и риболовни друштва, Населението		

ПРИЛОГ 1

	2.4 Реставрирање на загрозени делови од биолошката разновидност	<ul style="list-style-type: none"> • Обновени / реставрирани 10% од загрозените делови од биолошката разновидност до 2014 	МЖСПП, Научни институции, Ловечки и риболовни друштва		
	2.5 Намалена употреба на хемиски препарати во земјоделството	<ul style="list-style-type: none"> • Намалена количина на хемиски средства по хектар за 10% до 2012 • Зголемена површина на почва со сертификат за еколошко-органско производство за 15% годишно 	ЕЛС, МЗШВ		
Приоритет 3	3. Интегрирано управување со шумското богатство	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемување на површините на пошумени простори за 5000 ха до 2014 • Намален процент на опожарени шумски површини за 50% до 2014 	МЗШВ, ЕЛС, Населението		
	3.1 Намалено и контролирано сечење на шуми	<ul style="list-style-type: none"> • Намалена количина на исечена дрвна маса за 10% до 2014 	МВР, ЕЛС, ЈП Македонски шуми, Шумска полиција		
	3.2 Достигната висока свест на населението за заштита на шумите	<ul style="list-style-type: none"> • Намалување до 70% на пожарите предизвикани од човечки фактор • Едуцирано 20% од населението за справување со пожар 	Противпожарни друштва, ЕЛС, МВР, ЈП Македонски шуми		

ПРИЛОГ 1

	МЕРКИ	Индикатори	Одговорни за спроведување на мерките	Трошоци	Извор на Финансирање
	СТРАТЕШКА ЦЕЛ 4: Да го развиеме земјоделието во регионот врз база на современи знаења и иновации				
Приоритет 1	1. Унапредување на земјоделството	<ul style="list-style-type: none"> Обем на инвестиции во земјоделството 	ДЗС, ЦР, МЗШВ, АПРЗ, ЦРР		
	1.1 Изработени студии, анализи, урбанистички и технички документации и проектни апликации за развој на земјоделието	<ul style="list-style-type: none"> Број на изработени студии, анализи, УП и проекти годишно 	ЦРР, ЕЛС, Научни институции, Консултански фирми		
	1.2 Едуцирани и информирани земјоделски производители за производство на здрава и органска храна	<ul style="list-style-type: none"> Зголемување на бројот на сертифицирани производители на органска храна годишно Зголемување на бројот на склучени договори за производство на здрава храна годишно 	Соодветни институции и организации за сертификација, МЗШВ		
	1.3 Постигнато здружување на земјоделските производители	<ul style="list-style-type: none"> Број на проекти реализирани од земјоделските здруженија годишно 	Земјоделските здруженија, ЦРР, ЕЛС		
Приоритет 2	2. Унапредување на сточарството	<ul style="list-style-type: none"> Обем на инвестиции во сточарството 	ДЗС, ЦР, МЗШВ, АПРЗ, ЦРР		
	2.1 Изработени студии, анализи, урбанистички и технички документации и проектни апликации за развој на сточарството	<ul style="list-style-type: none"> Број на изработени студии, анализи, УП и проекти годишно 	ЦРР, ЕЛС		
	2.2 Едуцирани и информирани сточарски производители	<ul style="list-style-type: none"> Зголемување на сточниот фонд на годишно ниво Зголемен број на квалитетни локални и странски раси кои се соодветни за регионот 	ДЗС, Ветеринарна управа		

ПРИЛОГ 1

	2.3 Постигнато здружување на сточарските производители	<ul style="list-style-type: none"> • Број на проекти реализирани од сточарските здруженија годишно 	Сточарските здруженија, ЦРР, ЕЛС		
Приоритет 3	3. Унапредување на прехранбено-преработувачка индустрија	<ul style="list-style-type: none"> • Раст на производството на прехранбени и преработени земјоделски производи • Раст на извозот на прехранбени и преработени земјоделски производи • Број на брендирани/со географско потекло македонски производи • Обем на инвестиции во прехранбено-преработувачката индустрија 	ДЗС, ЦР, МЗШВ		
	3.1 Ревитализирани постоечки прехранбено-преработувачки капацитети според стандардите на ЕУ	<ul style="list-style-type: none"> • Обем на инвестиции во постоечките прехранбено-преработувачки капацитети годишно 	ЦР		
	3.2 Формирани нови прехранбено-преработувачки капацитети според стандардите на ЕУ	<ul style="list-style-type: none"> • Обем на инвестиции во нови прехранбено-преработувачки капацитети годишно 	ЦР, УЈП, ДЗС, ЕЛС		
	3.3 Ефективен маркетинг на земјоделско прехранбените производи и нивно брендирање	<ul style="list-style-type: none"> • Број на брендирани/со одредено географско потекло земјоделски и прехранбени производи годишно 	ЕЛС, МЕ		
Приоритет 4	4. Одржливо искористување на шумските плодови и лековити растенија	<ul style="list-style-type: none"> • Обем на извозот на производи од шумски плодови и лековити растенија 	ДЗС		
	4.1 Едуцирано население за одржливо управување и искористување на шумските плодови и лековити растенија	<ul style="list-style-type: none"> • Број на обуки на годишно ниво • Зголемување на бројот на учесници на обуките за 20% годишно 	ЕЛС, АПРЗ, МЗШВ		
	4.2 Постигнато здружување на засегнатите страни	<ul style="list-style-type: none"> • Број на регистрирани здруженија 	АПРЗ, ЕЛС		

	МЕРКИ	Индикатори	Одговорни за спроведување на мерките	Трошоци	Извор на Финансирање
	СТРАТЕШКА ЦЕЛ 5: Да го подобриме животот во регионот преку искористување на можностите за рурален развој и развој на туризмот				
<p>Приоритет 1</p>	<p>1.Подобрување на квалитетот на живеење во руралните средини</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Изградена водоснабдителна и комунална инфраструктура во сите населени места на СИПР, • Воспоставен систем на управување со отпадот , • Употреба на алтернативни енергии за загревање или напојување со електрична енергија, • Издадени интегрирани еколошки дозволи-намалување на загадувањето, • Број на изготвени и ажурирани детални урбанистички планови или детални урбанистички планови вон населено место во населбите во СИПР на годишно ниво • Степен на реализација на урбанистичко планската документација, на годишно ниво, • Интензитет на пренамена на земјоделското земјиште во градежно (во ха) на годишно ниво • Број на одобрени и финансирани проекти за рурален развој и туризам • Степен на задоволство на населението од услугите во руралните средини • 	<p>ДЗС, АВ, ЕЛС, ЦРР</p>		

ПРИЛОГ 1

	1.1 Изработени студии, анализи, урбанистичка документација, техничка документација и проектни апликации за подобрување на животот во руралните средини	<ul style="list-style-type: none"> • Број на изработени студии, анализи, УП и проекти годишно 	ЦРР, ЕЛС		
	1.2 Изградена основна инфраструктура	<ul style="list-style-type: none"> • Број на домаќинства приклучени на водовод, канализација и струја (во %) на годишно ниво • Покриеност на СИПР со телекомуникациски мрежи (во %) на годишно ниво • Покриеност на руралните населби со јавен транспорт 	ЕЛС, даватели на услугите		
	1.3 Информирано и едуцирано население	<ul style="list-style-type: none"> • Број на обуки на годишно ниво • Зголемување на бројот на учесници на обуките за 20% годишно 	ЦРР, ЕЛС, АВ,		
Приоритет 2	2. Искористување на природните потенцијали и културно-историското наследство во функција за развој на туризмот и руралниот развој	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемување на процентот на финансиски средства за заштита и промовирање на културно историското богатство (% од БДП) на годишно ниво • Обем на инвестиции во туризмот 	ДЗС, МФ, МС		
	2.1 Мапирани туристичките потенцијали на регионот, изработени стратешки документи и акциони планови за развој на туризмот во СИПР	<ul style="list-style-type: none"> • Број на идентификувани и мапирани туристички локалитети • Изработена Стратегија и Акционен План за развој на туризмот во СИПР 	ЦРР, ЕЛС, МЕ		
	2.2 Изработени студии за оптимално користење на природните богатства и културно – историското наследство во функција на развојот на туризмот и руралниот развој	<ul style="list-style-type: none"> • Број на изработени студии и анализи на годишно ниво • Број на одобрени и финансирани проекти на годишно ниво 	ЦРР, ЕЛС		
	2.3 Развиена туристичка понуда врз база на постоечки и нови атрактивности, настани и фестивали	<ul style="list-style-type: none"> • Број на туристички производи годишно • Број на одобрени и финансирани проекти на годишно ниво • Број на посетители годишно 	ЦРР, ЕЛС		

ПРИЛОГ 1

	2.4 Туристичко промовирање на природното, културното и историското наследство на регионот	<ul style="list-style-type: none"> • Број на настапи на саеми за туризам годишно • Број на посетители годишно • Развиен и дистрибуиран промотивен туристички материјал годишно 	ЦРР, ЕЛС		
	2.5 Заштита на природното богатство и културно историското наследство во регионот	<ul style="list-style-type: none"> • Број на заштитени природни богатства до 2014 • Број на заштитени културно/историски наследства до 2014 	МЖСПП, МК, ЕЛС, управа за заштита на културно наследство		
	2.6 Институционална поддршка на развојот на туризмот и руралниот развој во регионот	<ul style="list-style-type: none"> • Функционални институции за поддршка на руралниот развој и туризмот во регионот • Број на одобрени и реализирани проекти за рурален развој годишно • Број на одобрени и реализирани проекти за развој на туризмот годишно 	ЦРР, ЕЛС		
	2.7 Изработена проектна документација, проектни апликации и техничка документација за развој на туристички локалитети	<ul style="list-style-type: none"> • Број на изработени документи 	ЦРР, ЕЛС		
	2.8 Изградена туристичка инфраструктура и инфраструктурно уредување на туристичките локалитети	<ul style="list-style-type: none"> • Обем на инвестиции во туристичка инфраструктура и инфраструктурно уредување на туристичките локалитети 	ЦРР, ЕЛС		
	2.9 Изработена проектна документација, проектни апликации и техничка документација за рурален и одржлив развој на населените места	<ul style="list-style-type: none"> • Број на изработени документи 	ЦРР, ЕЛС		
	2.10 Спроведување на проекти за рурален и одржлив развој на населените места	<ul style="list-style-type: none"> • Обем на инвестиции за рурален и одржлив развој на населените места 	ЦРР, ЕЛС		
Приоритет 3	3. Создавање на услови за развој на семејни бизниси и занаетчиство	<ul style="list-style-type: none"> • Обем на инвестиции во семејните бизниси и занаетчиството годишно 	ДЗС, АВ, ЦР		

ПРИЛОГ 1

		<ul style="list-style-type: none"> • Зголемен број на регистрирани занаетчии годишно • Број на одобрени и реализирани проекти за развој на семејните бизниси и занаетчиството на годишно ниво 			
	3.1 Информирано и едуцирано население и претприемачи за развој на семејните и малите бизниси	<ul style="list-style-type: none"> • Број на обуки на годишно ниво • Зголемување на бројот на учесници на обуките за 20% годишно 	ЦРР, ЕЛС		
	3.2 Формирани и поддржани семејни бизниси и занаетчии	<ul style="list-style-type: none"> • Број на нови семејни бизниси 	ДЗС, ЦР, АВРМ		
	3.3 Изградени и адаптирани објекти за развој на туризмот и руралниот развој	<ul style="list-style-type: none"> • Број на адаптирани и новоизградени објекти 	ЦР, ДЗС, ЕЛС		
Приоритет 4	4. Промовирање на автентичноста и компаративните предности на регионот	<ul style="list-style-type: none"> • Обем на инвестиции во маркетинг на Регионот на годишно ниво 	ЦРР, ЕЛС, Бизнес сектор, НВО сектор		
	4.1 Организиран маркетинг за промоција на компаративните предности на регионот	<ul style="list-style-type: none"> • Број на маркетиншки производи годишно • Број на промотивни настапи годишно 	ДЗС, ЦР		
	4.2 Валоризираност на компаративните предности на регионот	<ul style="list-style-type: none"> • Обем на домашни и странски инвестиции во регионот на годишно ниво 	ЕЛС, ДЗС		

ПРИЛОГ 1

	МЕРКИ	Индикатори	Одговорни за спроведување на мерките	Трошоци	Извор на Финансирање
	СТРАТЕШКА ЦЕЛ 6: Да придонесеме кон подобрување на квалитетот на живеење во регионот преку развој на социјалната инфраструктура и услугите				
Приоритет 1	1. Воспоставување на функционален образовен систем	<ul style="list-style-type: none"> До 2012 година, постигната е 100% вклученост во основното и средното образование 	Биро за развој на образование (БРО), ЕЛС, ДЗС, Министерство за образование и наука (МОН)		
	1.1 Подобрени просторни услови (кабинети, училници)	<ul style="list-style-type: none"> До 2012 училишниот простор во основното образование е зголемен за 10% До 2014 училишниот простор во средното образование е зголемен за 15% 	ЕЛС, МОН		
	1.2 Подобен квалитет на практична настава	<ul style="list-style-type: none"> До 2012, 80% од основните и средните училишта се опремени со кабинети за практична настава 	ЕЛС, МОН		
	1.3 Опфатени маргинализираните групи во наставниот кадар	<ul style="list-style-type: none"> Зголемена опфатеност на маргинализираните групи во наставниот кадар за 12% на годишно ниво во периодот 2009-2012 	ЕЛС, МОН		
	1.4 Воведено информатичко технолошко образование	<ul style="list-style-type: none"> Број на наставни програми кои се следат со помош на информатичка технологија во сите основни и средни училишта на годишно ниво 	ЕЛС, МОН, БРО		
	1.5 Воведени нови насоки согласно потребите на стопанството	<ul style="list-style-type: none"> Број на насоки во средните училишта согласно потребите на стопанството во регионот на годишно ниво 	ЕЛС, МОН, БРО		
	1.6 Организирано неформално и формално образование за возрасни	<ul style="list-style-type: none"> Број на одобрени и реализирани проекти од програмата за доживотно учење 	ЦРР, ЕЛС, НВО		
	1.7 Создавање предуслови за работа на Универзитетски Центар	<ul style="list-style-type: none"> Број на студенти на годишно ниво 	Совет на ЦРР, ЦРР, ЕЛС, МОН		

ПРИЛОГ 1

Приоритет 2	2. Воспоставување на ефективна и ефикасна јавна администрација	<ul style="list-style-type: none"> До 2014 година, 80% од граѓаните се задоволни од услугите на јавната администрација 	ЦРР, ЕЛС Резултати од Анкети за мерење на задоволството на граѓаните		
	2.1 Едуцирана јавна администрација за потребите на регионалниот развој	<ul style="list-style-type: none"> Број на одржани обуки на годишно ниво 	ЦРР, ЕЛС		
	2.2 Технички опремена јавна администрација	<ul style="list-style-type: none"> До 2012 година, сите работни места на јавната администрација се опремени со соодветна техничка опрема 	ЦРР, ЕЛС		
	2.3 Функционални едношалтерски центри и воспоставени е-услуги	<ul style="list-style-type: none"> Во периодот 2009 - 2012 година, 6 едношалтерски центри се функционални Број на достапни е-услуги на годишно ниво 	ЦРР, ЕЛС		
Приоритет 3	3. Создавање на услови за достапност на здравствена заштита на сите три нивоа	<ul style="list-style-type: none"> До 2014 година, 80% од граѓаните се задоволни од услугите на здравствената заштита на сите три нивоа 	ЦРР, ЕЛС, МЗ, Резултати од Анкети за мерење на задоволството на граѓаните		
	3.1 Здравствена заштита достапна до сите жители во регионот	<ul style="list-style-type: none"> До 2014, 80% од руралните средини се покриени со здравствени услуги 	Министерство за здравство (МЗЗ) Завод за здравствена заштита ЕЛС		
	3.2 Здравствено едуцирано население во областа на превенција	<ul style="list-style-type: none"> Намалување на трансмисивни и малигни болести за 10% до 2014 	МЗЗ, ЕЛС, ЦРР		
	3.3 Воспоставени центри за рехабилитација на соматски и ментални болести	<ul style="list-style-type: none"> До 2012 година, функционален е најмалку еден Центар за психосоцијална рехабилитација на ментални болести на зависност 	ЕЛС		
	3.4 Едуциран здравствен персонал за пружање здравствени услуги во руралните средини	<ul style="list-style-type: none"> Број на обуки за здравствениот персонал во областа на семејното здравство на годишно ниво 	МЗЗ, Лекарска Комора на РМ Здружение на приватни лекари		

ПРИЛОГ 1

	3.5 Опремени амбуланти со санитарски транспортни средства, медицинска опрема во руралните средини	<ul style="list-style-type: none"> До 2014 година, амбулантите во руралните средини се опремени со санитарски средства и медицинска опрема и е воведена патронажна служба 	МЗЗ, ЕЛС		
Приоритет 4	4. Имплементирање на социјалната заштита на населението во услови на транзиција	<ul style="list-style-type: none"> Подготвена стратегија за потребите од социјални установи врз основа на оценка на потребите на регионот и интересите на приватниот сектор до 2011 	ЦРР, ЕЛС, Резултати од Анкети за мерење на задоволството на граѓаните		
	4.1 Достапни социјални услуги за населението	<ul style="list-style-type: none"> До 2014 година, 70% од населението во регионот е задоволно од социјалните услуги 	Центар за социјални работи, Министерство за труд и социјална политика		
	4.2 Обезбедена социјална грижа на стари и изнемоштени лица во руралните средини	<ul style="list-style-type: none"> До 2012 година, формирани се два регионални гериатриски центри во Куманово и Крива Паланка До 2012 година, отворени се пензионерски домови во сите 6 општини 	Министерство за здравство, Министерство за труд и социјална политика (МТСП), ЕЛС, Бизнес Сектор, НВО		
	4.3 Обезбедено целодневно згрижување на социјално загрозени лица	<ul style="list-style-type: none"> Отворени народни кујни во сите 6 општини до 2014 година 	ЕЛС, МТСП		
	4.4 Социјално згрижени маргинализираните групи на население	<ul style="list-style-type: none"> Отворен и функционален регионален центар за социјално згрижување на маргинализираните групи 	ЕЛС, МТСП		

